

קונטרס
בנין יעקב

מגילת רות

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעזרר הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

מגילת רות

אמה של מלכות אין היסורים באים אלא לטובת האדם ובכדי שיעשה נחת רוח ליוצרו.....ג.
כי מתאמצת היא קבלת עול תורה ומצוות עד כדי מסירות נפש ממש.....יא

מגילת רות

אמה של מלכות

אין היסטורים באים אלא לטובת האדם ובכדי שיעשה
נחת רוח ליצרו

וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב

נהגנו ישראל שבחג השבועות קורין את מגילת רות (כן כתב בשולחן ערוך סימן תצ סעיף ט בהג"ה), כמה וכמה טעמים כבר נאמרו בביאור המנהג הזה, וגם אנו לדרכנו נבוא לדרוש בשורשי העניין, והדברים פשוטים שאם תיקנו לומר את המגילה הזאת בזמן של מתן תורה, הרי שוודאי ממון כאן איזה כוונה ישרה והדרכה נכונה הנוגעת לקבלת התורה, לפיכך יש לנו להתבונן היטב במעשה דמגילת רות, ולראות מה אנו יכולים ללמוד מכאן דעה והשכל ליום הגדול והקדוש הזה של קבלת התורה.

בלמדנו את הקורות במגילת רות ואת סיפור הדברים שם, נראה כי שלושה המה האנשים אשר בעיקר עליהם נסוב כל הסיפור במגילה, נעמי, רות, ובוועז, תחילת ההשתלשלות הייתה ברעב הגדול שפשה בקרב הארץ, ואלימלך - נשיא הדור - שחשש כי עול פרנסת בני ישראל יפול על כתפיו, נטל את נעמי אשתו ואת שתי בניו מחלון וכליון יחד עם כל רכושו, וירד להשתקע עמהם בשדי מואב, במשך זמן שהותם באותו מקום אף לקחו להם מחלון וכליון שניים מכנות מואב - ערפה ורות - להיות להם לנשים, אך לא ארך להם ימי השלווה, כי יד ה' פגעה בהם ומתו אלימלך ובניו, רק נעמי ושתי כלותיה נותרו לפליטה בעירום ובחוסר כל.

אולם למרות השבר הגדול והנורא שפקד אותה בהילקח מעמה בעלה ושני בניה, התנערה נעמי מן העפר והתעוררה לשוב אל ארץ בית אביה מקום מולדתה, הלא הוא בית לחם שבארץ ישראל, אבל איך שפנתה לדרכה נכרכו אחריה שתי כלותיה ולא רצו להיפרד ממנה, אלא יחד התחילו ללכת עמה לעבר ארץ ישראל, נעמי ניסתה לשדל אותן שלא תבואנה אחריה, אלא ישובו אל ארצם שם יינשאו ויקימו את ביתם מחדש, ומה להם לבא לארץ ישראל ולהיות שם גירות נכריות בארץ לא להם.

ערפה, סברה וקיבלה את דברי חמותה שיצאו מן הלב ובחרה לשוב על עקבותיה, אבל רות לא הרפתה, אלא דבקה בעוז אל נעמי ללכת אחריה באש ובמים, באמרה לחמותה (רות א, מז) 'עמך עמי ואלקך אלקי', ובחרה רות בדרך הזה על אף שידעה כי אין לה שום עתיד בארץ ישראל ולא תוכל להינשא שם, שעדיין לא ידעו באותה שעה את ההלכה שרק מואבי אסור לבוא בקהל אבל מואבית מותרת, ועל כן הוסיפה רות לומר (שם ז), 'באשר תמותי אמות ושם אקבר', כי ידעה שתמות ערירית ובלא בנים.

ומה עלוב היה המראה, כאשר נעמי, שמלפנים יושבת הייתה בכבודה של עולם, שבה הנגה בודדת בעולמה, נקייה מבניה ומנכסיה, ומתלווה אליה אישה נוכריה מבנות מואב.

ונצר משרשיו יפרה

בעת ההיא נשיא היה בישראל שם בבית לחם ובוועז שמו, אותו בוועז היה בנו של שלֹמוֹן, ושלֹמוֹן היה אחיו של אלימלך - הנשיא הקודם - וגם אחי אביה של נעמי, ושלושת האחים האלה - אלימלך, שלֹמוֹן, ואבי נעמי - היו בניו של נחשון בן עמינדב, ולאחר שירד אלימלך לשדי מואב נעשה בן אחיו בוועז לנשיא, והיו מתאחדים על שולחנו תורה וגדולה כאחד, שמלבד גודל צדקותו וכח תורתו שבוכותה נתמנה לראש הסנהדרין, התברך גם בעשירות מופלגת.

כך הלכו נעמי ורות הלוחך ונסוע על פני הארץ, עד אשר הגיעו אל ארץ האבות לעיר בית לחם, והזדמנה זמן ביאתם לתקופת קציר החטים, בעוד שלא היה ברשותן שום דבר מאכל להכניס אל פיהן ולהחיות את נפשן, ולא נותר להן ברירה אלא לצאת אל השדות ולצפות לרחמי בעלי השדות שיתנו להן מעט מזון ומחיה, "ותאמר רות המואביה אל נעמי, אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו, ותאמר לה לכי בתי" (רות ב, ב).

סובבה ההשגחה העליונה את הדברים, והזדמנה רות אל שדהו של בועז - שאר בשרה של נעמי, עד שלא ארכו הימים, והקימה רות הצדקנית בית גדול וקדוש לה' ולתורתו יחד עם בועז גדול הדור, ומהם תוצאות חיים מלכות בית דוד, "ושלמון הוליד את בועז ובוועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד" (רות ד, כא).

נעמי לא הפצה ליהנות ממתנת ידי בשר ודם

אפס כי מקום נותר לנו להבין ולהתחקות אחר תעלומות דרכיהם הטמירים של אותם הצדיקים, ומדוע ראו לנהוג כפי שנהגו. ראשית כל צריכים אנו להבין את ההנהגה של נעמי, נעמי הלא הייתה בת דודו של בועז - נשיא הדור וראש הסנהדרין - שהיה יושב אז בכבודו של עולם, ומדוע זה לא פנתה אליו נעמי מיד, שיהא להן לעזר ולמשען אחר ששבה זה עתה משדי מואב בעירום ובחוסר כל, הלא אם רק הייתה מבקשת היה בועז עומד לה לעזר וסיוע בשעת דוחקה?

אך יש לומר בזה, שנעמי שאשה גדולה וצדקנית הייתה, ואף לאחר כל מה שעבר על ראשה, שירדה מגדולתה ושיכלה את בעלה ושני בניה, בכל זאת עמדה איתן באמונתה וקיבלה על עצמה לשוב לארץ ישראל ולצור ישראל וקונהו, ומגודל צדקתה ואמונתה בהש"ת בוודאי לא רצתה לשום מבטחה על בשר ודם אלא בהכורא יתברך שמו לבד, לקיים מה שנאמר (תהלים כה, כג) "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך", ועוד נאמר (משלי טו, כז) "שונא מתנות יחידה", ועל כן לא פנתה לבועז לעזרה.

בועז ברוח קדשו מנוע היה מלעזור לנעמי ורות

ברם, התמיהה הגדולה שיש לתמוה כאן, הוא על בועז, שהרי בועז ידע היטב על שובה של נעמי לארץ ישראל, כפי העולה מתוך דבריו שאמר לרות (ב, יא), "הגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך, ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום", והפלא הוא, שעל אף שידע בועז כי נעמי שבה הנה, מכל מקום לא מצאנו שבועז עזר לה ולרות עד עתה, ואפילו אחר שבאה רות לפניו בשדה לא נתן לה הרבה, אלא רק בירך אותה בברכות לרוב, ואמר לה (שם יב), "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו". ותגדל התמיהה עד לב השמים, מדוע לא יצא בועז מגדרו להציל את שארת בשרו ממעמקי בור ודות שם הייתה שרויה?!

אך יתכן לומר, שהיה בזה עניין עמוק מאד, עמוקא וטמורא, אבל בטרם שנאמר את זאת חייבים אנו להקדים ולגלות דעת, כי דרך הנהגה זו לא נאמרה אלא בצדיקים וקדושים אשר עיני בדולח להם ורואים דברים עליונים הנעלמים מעיני בשר, והם יודעים אל נכונה את הטובה האמתית של העומד לנגדם, אבל אינו שייך כלל וכלל לאנשים כערכנו, שאסור להם להתנהג כן בתכלית האיסור, ואדרבה, חוב קדוש הוא לכל אחד ואחד בעת שרואה את חברו מתייסר בייסורים, שלא לעמוד מנגד ולעשות כל מצדקי שעולם בכדי להוציאו ולהקל עליו מסבלותיו, ולא באנו כאן אלא בכדי להוציא מזה את המוסר השכל שבו, ולדעת את ההשקפה הנכונה כלפי הייסורים והמדווים שעלולים לתכופ על האדם ח"ו, ורק אחר ההקדמה הזאת נוכל לבוא אל המכוון בסייעתא דשמיא.

בועז, שהיה הגדול בדורו, צפה ברוח קדשו שייסורים אלו העוברים על נעמי ורות אינם אלא לטובתן, לתקן את נשמתם ולהמתיק את הדינים מעליהם בשורשם, ורק בזכות ייסורים אלו תזכה רות המואביה להיבנות ממנו ולהיות אמה של מלכות, עד שממנה תיכון ותתנשא מלכות בית דוד אשר זרעו לעולם יהיה

וכסאו קיים לעולם כימי השמש על הארץ, ולא רק רות בלבד, אלא שעל ידי זה זכתה אף נעמי לעשות לה שם ושארית בעולם^[א].

ומשום שלא רצה בועז למנוע מהן את הטובה הגדולה אשר תגיע להן על ידי אלו הייסורים, לכן היו ידיו אסורות בזקים ובכבלי ברזל עד שלא היה יכול לעזור להן בפועל ידיו, מלבד הברכות לרוב אשר הרעיף על ראשה של רות, כאמור לעיל, כי בועז ידע, שהתועלת הגדולה ביותר עבורן הוא שהוא לא יעזור להן, אלא מתוך שזודככו ביסורים יזכו בסופו של דבר לרב טוב הצפון לצדיקים ולשכר גדול בעולם הזה ובעולם הבא.

מלכות דוד ושלמה בעטרה שעטרה לו אמו

אכן, כעבור זמן הרבה, זכתה רות לראות את עולמה בחייה, ולא רק את דוד המלך בלבד - בן נכדה ישי - ראתה יושב על כסא מלכותו, אלא עוד האריכה ימים ושנים בשיבה טובה, ולא הסתלקה מן העולם עד שראתה את שלמה המלך עולה על הכסא הגדול והקדוש של אביו, וכדאמרו בגמרא (בבא בתרא צא:), "רות המואביה ראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מלכים א, ב, יט) 'וישם כסא לאם המלך', ואמר ר' אלעזר לאמה של מלכות".

גם נעמי - אמו של מחלון - בעלה הראשון של רות, זכתה לקבוע לה שם ושארית בעולם, כי הבן שנולד לבעוז ולרות, נקרא על שם נעמי ולבנה ייחשב, וכדכתוב בסוף המגילה (ד, טו), "ותיקח נעמי את הילד ותשיתוהו בחיקה ותהי לו לאומנת, ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד"^[ב].

(א) ראה לקמן ובהערה שם.

(ב) בפירוש האלשיך הק' על מגילת רות (פרק ד), פירש יפה את הכתוב הזה, ואומר, כי לא לחינם ייחסו השכנות את עובד אל נעמי, כי הקב"ה עשה נס לנעמי שתוכל להניק את עובד, כדי לגלות לכולם שבועז נשא את רות כבתורת ייבום, שהיה בועז שאר בשרו של מחלון בעלה הראשון של רות, ועל כן כינו את עובד 'בן נעמי', כי בלידתו הוקם שם

את כל זאת צפה בועז ברוח קדשו, והיות שלא רצה למנוע מהן את כל הטוב הזה, לכן לא פעל להקל מעליהן את הייסורים המזככים, עד שלסופו של דבר ראו ברכה בעמלן.

חביבין יסורים

למדים אנו מזה יסוד גדול ונורא, כי קורה לעתים ופוקדים ותוכפים על האדם ייסורים שונים ומשונים הטורדים את מנוחתו ושלווותו - רחמנא ליצילן, אשר בהשקפה ראשונה נראה העניין כדבר הגרוע וחמור עד למאוד, אשר יש לעשות כל מצדקי שבעולם בכדי להיפטר הימנה ולהינצל מזה.

אבל כאן, על ידי הנהגתו של בועז, אנו מקבלים את ההסתכלות הנכונה והראויה על כל העניין של היסורים, שלא באו לעולם אלא לתועלת ולטובת האדם, ולמרות שבעיני בשר אינם נראים כן, אך לאמיתו של דבר היסורים מזככים ומטהרים את הנפש מכל סוג ופגם, וכדאמר רבי עקיבא (סנהדרין קא): ש'חביבין יסורין' כי הם מכפרים על האדם, עד שבזכות זה אף זוכה לרוב טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים.

ולא עוד, אלא שעל ידי שממשיך לעבוד את השי"ת כמימים ימימה, הריהו גורם לנחת רוח ותענוג שם בעליונים, שהשכינה הקדושה וכל הפמליא של מעלה משתעשעין עמו, בראותם את האיש ישראל, אשר למרות כל חבילי הטרדין החופפים את ראשו, מכל מקום אינו מתייאש ולא חלש לבו בקרבן, אלא מתחזק הוא באמונת אומן שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וממשיך לעבוד את קונו בעוז ובתעצומות ללא התרשלות כלל, ואין כל ספק שמביא הדבר לשמחה ושעשועים בעליונים ובשמי השמים ממעל.

ושארית למחלון בן נעמי, וראה ביתר אריכות בתוך דברי האלשיך המבאר שם את העניין באופן נפלא ביותר.

אליהו הנביא נמנע מלהודיע להרשב"י שהתבטל הגזירה

ראיה לדבר מצאנו במעשה דרבי שמעון בר יוחאי, אשר כידוע ברה מאימת הקיסר שרצה להרגו נפש על שדיבר סרה במלכות רומי, עד שמחמת המציק היה מסתתר רבי שמעון בר יוחאי יחד עם בנו רבי אלעזר בתוך המערה, שם למד תורה מתוך צער ויסורים קשים, ולסוף שנים עשרה שנה, כשמת הקיסר ובטלה הגזירה מעל ראשו של רבי שמעון בר יוחאי, מספרת הגמרא (שבת לג:), 'אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר, מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה', וכששמעו הרשב"י ובנו את הקול הקורא מבחוץ, אז התייצבו ויצאו מתוך המערה.

ויש להבין את ההנהגה של אליהו הנביא, מפני מה היה צריך אליהו הנביא לעמוד מחוץ למערה ולהכריז את הכרזתו עד שיבין רבי שמעון מאליו, מדוע לא נכנס אליהו הנביא - שהוא 'איש פקיד על כל בשורות טובות' (זמירות למוצאי שבת) - אל תוך המערה, ולגלות בפירוש לרבי שמעון כי כבר חלפה ועברה לה הגזירה - שריחפה מעל ראשו?

אכן, לפי דברינו אתי שפיר ואין כאן בית מיחוש כלל, כי היות והתורה שלמד רבי שמעון ובנו בתוך המערה מתוך הדחק ועל ידי יסורים גדולים וגוראים, כשכל גופם טמון בעפר וגזירת המוות מרחפת כל העת מעל ראשם, גרמה לנחת רוח ולשעשועים גדולים לפני הקב"ה, על כן היה אליהו הנביא מונע את עצמו מללכת לגלות לרבי שמעון שכבר פסקה הגזירה, כי אם ייצא רבי שמעון מתוך המערה עלולה להיפסק השמחה הגדולה והחדווה היתירה שהיה בעליונים מן התורה שנלמדה בצער.

אך בכל זאת אי אפשר שהרשב"י ובנו ימשיכו לשבת בצער המערה מבלי שיידעו שכבר מת הקיסר מן העולם, על כן נקט אליהו בתחבולות, מה עשה? נעמד על פתח המערה לשאול בקול גדול מי ילך להודיע לרבי שמעון שנתבטלה הגזירה, וכשישמע זאת רבי שמעון יבין מעצמו שהגיע העת וכבר אפשר לצאת מן המערה לאור העולם.

לא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין

עתה נבוא אל המכוון, להבין את הקשר והשייכות של מגילת רות אל חג השבועות ומתן תורה, שלא באה המגילה הזאת אלא בכדי ללמדנו שאין התורה נקנית אלא מתוך הדחק והייסורים, וממש כלשון הזה אמרו חכמינו ז"ל במדרש (מדרש זוטא רות א, א): "ומה עניין רות אצל עצרת שהיא נקראת בעצרת בזמן מתן תורה, ללמדך, שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני".

ברם, כאשר יודע האדם שהיסורים הם לטובתו הנצחית ואינו מתמרמר על כן, אלא אדרבה, הוא מתגבר כארי להוסיף ולהרבות חילים בעסק התורה ועבודת השי"ת, לבסוף הוא זוכה לראות את עולמו בחייו, וכמו שהזכרנו בשם חז"ל, שלא הסתלקה רות מן העולם עד שראתה את שלמה המלך יושב על כסא מלכותו.

יעזור השי"ת, שנוכל לשבת על התורה ועל העבודה מתוך מנוחת הנפש ובהרחבת הדעת, מתוך שלום ושלווה השקט ובטח, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה, ואל תביאנו לא לידי נסיון ולא לידי בזיון, אך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיינו ושבתני בבית ה' לאורך ימים, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, אמן ואמן^[2].

(ג) והנה, הגם שאנו יודעין ומאמינים באמונה שלימה שלא באו היסורים אלא לטובת האדם, מכל מקום אנו מבקשים מאת הקב"ה שאפילו אם חלילה נגזר יסורים, שלא יהיה זה אלא יסורים של אהבה, דהיינו השפעות מרובות של ברכות וישועות, עד שיתייסר מרוב בושה לפניו יתברך שמו, שהיאך חוטא ופושע כמוני מסוגל לקבל רוב טובה וישועה ממי שחטאתי לפניו. וראה מה שכתב בייטב לב' (פרשת פנחס) וזה לשונו:

יתבאר על דרך שפירשתי (ייטב פנים, אבני זכרון אות כה) מאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיח, יז-כא), לא אמות כי אחיה וגו' יסור יסרני יה ולמות לא נתנני [וגו']. והוא על פי דברי רבינו הקדוש מה"ר דוב בער זצוק"ל לפרש משוך חסדך ליודעך אל קנא ונוקם (זמירות

כִּי מֵתֵאֱמָצֵת הֲיִנָּה

קִבְלַת עוֹלָה תוֹרָה וּמִצְוֹת עַד בְּדֵי מִסִּירוֹת זַבֵּשׁ מִמֶּשׁ

נוהגין לומר רות בשבועות

רבות יש להתבונן במגילת רות שנוהגים לקרוא בחג השבועות (שולחן ערוך סימן תצ סעיף ט בהג"ה), כמה וכמה עניינים ודרכים בעבודת השי"ת יש לנו ללמוד מקורותיה של רות הצדקנית, מסירותה ודבקותה להסתפח בקהל ה' ולקבל עליה את נועם עול התורה והמצוות בתכלית השלמות וללא שום פשרות, אפילו כאשר לצורך כך הייתה צריכה להקריב מעצמה ומהנוחיות הטבעית.

לליל שבת, המתחיל יכל מקדש⁽¹⁾, על פי משל (וכעין זה איתא בזהר בלק דף רג: ד"ה פתח ואמר (מיכה ו, ה) עמי זכר נא) למי שהיה אהוב וחביב בעיני המלך רחום וחנון, ועתה הסכיל עשה והרים יד במלך ובכבודו, וישבו כסאות למשפט ונמנו וגמרו להרגו או ליסרו ולהכותו, ויען המלך ויאמר כי נכמרו רחמיו על אהובו ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, וגם מה בצע כי נהרגו או נכהו, מעתה לא תהיה יראתו רצונית כי אם הכרחית מכה יראת יסורי עונש, ולא בזה בחרתי.

על כן לא זה הדרך ישר בפני, כי אם למחול ולהעביר על מדותי נגדו ואגדלו וארוממו ואשים את כסאו ממעל לשבת אצלי, והוא יודע בנפשו את אשר לא טוב עשה, ובזה עצמו יתבייש ויכלם מאוד, וזה יהיה קשה בעיניו יותר מכל העונשים, כי יאמר בלבו אוי לי מה שעשיתי נגד מלך מוחל וסולח רחום וחנון, וטובה מרדיות אחת בלבו יותר מכמה מלקיות (ברכות ז:), ובכן תהיה אהבתו ויראתו רצונית. וזהו שאומרים משוך חסדך ליודעיך אל (בחינת חסד, הוא) קנא ונוקם, ע"כ דבריו ז"ל.

וזהו שנאמר (תהלים צט, ח) א-ל נושא היית להם (לרוממם ולנשאם, בזה עצמו יחשב) ונוקם על עלייתם (כי קוראים אל ה' והוא יענם) (שם, ו), ובזה הלא יבושו ויכלמו מפניו יתברך). וזהו שאמר דוד לא אמות וגו' יסור יסרני י-ה (על ידי) ולמות לא נתנני וגו' אודך כי עניתני (הכנעת אותי, מלשון (שמות י: ג) מאנת לענות מפני, על ידי) ותהי לי לישועה.

אפשר ומשום כן תקנו לקרוא מגילה זו ביום חג השבועות שהוא יום מתן תורה, בכדי להתעורר ולשום על לב את הדרך הישר והרצוי שצריך לסגל האיש הנלכב לעצמו ולידע את המשמעות של קבלת עול תורה ומצוות ביומא הדין, יום שבאו כולם בברית יחד, בבחינת כזה ראה וקדש.

בשכר פסיעות

למעשה, כל החילוק והנפקא מינה בין רות שזכתה להתדבק ולהסתפח אל עם ה', לבין ערפה שלא זכתה לכך ושבה לארץ מואב, היה מרחק של הליכה, שהרי שניהן יחד גם רות וגם ערפה יצאו עם נעמי משדי מואב לעבר ארץ ישראל, אלא שערפה התייאשה באמצע הדרך ופנתה לאחוריה, ואילו רות דבקה בנעמי ואלוקיה בכל עוז, והמשיכה בהליכתה עד לארץ ישראל.

רואים מזה את מדת העקשנות והחתיירה להגיע אל האמת בעד כל חללא דעלמא, מדה זו של העקשנות דקדושה הביאה את רות לשכר רב ועצום עד שזכתה להעמיד את מלכות בית דוד. לעומת זאת, ערפה שנשמטה באמצע הדרך לא זכתה לזה ומורעה נולד גלית, היפך הקדושה, שהיה מחרף ומגדף מערכות אלוקים חיים, עד שבא דוד מורעו של רות והכריע את גלית מורעה של ערפה, זה לעומת זה עשה אלקים.

נעשה ונשמע

וזה הייתה תשובת רות לנעמי, שהרי נעמי הפצירה ברות שתשוב לעמה ואמונתה בארץ מואב, היא נתנה לה להבין עד כמה יקשה עליה קשה להצטרף לעם היהודי, אך רות בעקשנות דקדושה לא הרפתה, אלא ענתה לחמותה (א, טו), "אל תפנעי בי לעזובך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין, עמך

עמי ואלקך אלקי, באשר תמותי אמות ושם אקבר, כה יעשה ה' לי וכה יוסיף כי המוות יפריד ביני ובינך" [ד].

הדיבורים האלו שיצאו מפיה של רות, היו כעין 'נעשה ונשמע' שאמרו ישראל בשעה שחזר הקב"ה אחריהם ושאלם אם חפצים הם לקבל את התורה, זאת למרות שגם על בני ישראל יש לתמוה כיצד אמרו 'נעשה ונשמע' מקודם שיידעו וישמעו מה כתוב בה, אולי אין זה ביכולתם כלל לקיים את כל מה שנאמר בתורה.

אך הביאור בזה הוא, שכאשר אדם נאמן ודבק באיזה עניין, לא יהיה מה ומי שימנע ממנו מלעשות זאת, אלא יעשה כל מצדקי שבעולם בכדי להוציא

(ד) ראה במדרש (ילקוט שמעוני רות פרק א רמז תרא) שמפרט את כל הדיחויים שדחתה נעמי לרות כפי ההלכה שתחלה יש לדרחות נכרי שבא להתגייר, אך רות עמדה בשלה ועל כל טענה הייתה לה תשובה מן המוכן, וזה לשון המדרש:

'באשר תליני אלין. תנו רבנן (יבמות מז.), גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישאל בזמן הזה בצרה דווים סחופים ומטורפים, אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלים אותו מיד, ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ומודיעין אותו עונשן של מצות, אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת חללת שבת ענוש סקילה, וכשם שמודיעים אותו עונשן של מצות כך מודיעים אותו שכרן, אומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, וישאל בזמן הזה אינן יכולין לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, אם קיבל עליו מלין אותו מיד ואין מרבין עליו ואין מדקדקים עליו.

אמר רבי אלעזר מאי קראה ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה, אמרה לה אסור לן יחוד – 'באשר תליני אלין', אסור לן תחום שבת – 'באשר תלכי אלך', מפקדינן אתרי"ג מצות – 'עמך עמי', אסור לן עבודה זרה 'ואלקך אלקי', ארבעה מיתות נמסרו לבית דין 'באשר תמותי אמות', שני קברים מתוקנים לבית דין – 'ושם אקבר', מיד 'ותחדל לדבר אליה'. דבר אחר, אמרה לה בתי אין דרך בנות ישראל לילך לבתי טרטיאות ולקרקסאות – 'באשר תלכי אלך', ואין דרכם של בנות ישראל לדור בבית שאין בו מזוזה – 'באשר תליני אלין'. אמר ר' אבהו בוא וראה כמה חביבין גרים לפני הקב"ה, כיון שנתנה דעתה להתגייר השוה הכתוב אותה לנעמי, שנאמר 'ותלכנה שתיהן עד בואנה בית לחם'.

לפועל את רצונו זה, כן בני ישראל ברוב תשוקתם אל הקב"ה לא חשבו כלל אם יש בידם לקיים את דברי התורה או לאו, לרוב אהבת הבורא היו מוכנים לקיים את רצון הבורא בכל מה שרק יבקש מהם, עד כדי מסירות נפש.

גם רות הצדקנית, כאשר נעמי נתנה לה להבין את הקושי שיהיה לה בהצטרפותה לעם היהודי לא נבהלה, אלא ענתה ואמרה 'עמך עמי ואלקיך אלוקי - כי המוות יפריד ביני ובינך', דהיינו שקיבלה על עצמה לקיים התורה והמצוות ולשמור על האמונה בהש"ת עד כדי מוות ומסירות נפש כפשוטו ממש, 'כי המוות יפריד ביני ובינך'.

תורה מתשת כוחו של אדם

על פי זה יתבאר לנו היטב המשך הפסוקים, שמיד אחר שאמרה רות את דבריה ותשובותיה אלו לנעמי כתוב (א, יח), "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה", דהיינו, אחר שראתה נעמי כי רות מתאמצת, מיד חדלה מלהפציר בה שתשוב לאחוריה והסכימה שתבוא יחד עמה לארץ הקודש. וצריך ביאור, היכן מפורש כאן בקרא שרות התאמצה יתר על המידה מלבד העניין שאמרה 'עמך עמי ואלקיך אלוקי', ויותר קשה, מדוע לה לרות שתתאמץ כל כך, הלא אשה עולת ימים היא וצעירה בהרבה מנעמי ואיזה דבר עלה לה בקושי כל כך עד שתרא נעמי כי מתאמצת היא?

אלא יתבאר הדבר על פי המעשה המובא בגמרא (בבא מציעא פד.) בריש לקיש שהיה איש חיל וגיבור עצום, והיה דרכו ללסטים את הבריות, יומא חד עבר ליד הנהר וראה את רבי יוחנן כשהוא טובל בעברו השני של הנהר, מיד קפץ ריש לקיש לתוך הנהר בדלגו מרחק עצום משפת הנהר עד סמוך לרבי יוחנן, רבי יוחנן התפעל מכוחו האדיר ואמר לו 'חילך לאורייתא', דהיינו, 'יפה כוחך הגדול לסבול עול תורה' (כן פירש רש"י), והוסיף רבי יוחנן לומר ולהבטיח לו, כי אם יחזור בו ממעשיו הנלוזים ויקבל עליו עול תורה ומצוות, הרי הוא מבטיחו לתת לו את אחותו שתינשא אליו.

ריש לקיש - באותו מעמד - סבר וקיבל עליו לחזור בתשובה שלימה, וגמר אומר להשית על עצמו עול תורה ומצוות, אולם כשרצה ריש לקיש לחזור ולקפוץ לשפת הנהר המרוחקת בכדי ליטול את מלבושיו שהותיר שם, אך לפלא היה, שכוחו כבר לא היו לו במותניו ולא הצליח בכך. הסיבה לאי יכולתו של ריש לקיש לחזור ולקפוץ כבראשונה מסביר רש"י, היות והתורה מתשת כוחו של אדם, ומיד כשקבל עליו ריש לקיש את עולה של תורה תשש עליו כוחו.

זהו ביאור ההתאמצות שהיה מנת חלקה של רות, שהרי כפי שכבר ביארנו, בעצם מה שאמרה רות 'עמך עמי ואלקיך אלוקי - כי המוות יפריד ביני ובינך', התכוונה לקבל על עצמה עול תורה ומצוות בלבב שלם ובמסירות נפש, אם כן מיד באותה שעה תשש כוחה של רות, שכן התורה מתשת כוחו של אדם, ומשהרגישה נעמי כי לפתע נעשה לה ההליכה בקושי ובהתאמצות, מיד הבינה כי אכן רות התכוונה באמת ובתמים למה שהיא מוציאה בפיה.

על כן מיד כאשר 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה - ותחדל לדבר אליה', כי כאשר מגיע העכו"ם להתגייר, בתחילה צריך לדחותו ולהניעו מזה, ורק אחר שהוא מוכיח כי כוונתו באמת לשמים, אז צריכים לקבלו בימין פשוטה, וכאן אין לך ראייה גדולה מזה שתשש כוחה של רות בכדי שתחדל נעמי מלדחותה ותתחיל לקרבה^[ה].

(ה) בספר 'אמרי אמת' (פרשת נשא שנת תר"ע) ביאר באופן נפלא את הזמר 'ובאו כולם בברית יחד וכו' ברוך הנותן ליעף כח', מפני מה היו צריכין לברכה של כח, אלא היות שבשעה שאמרו 'נעשה ונשמע' קיבלו עליהם עול תורה ותשש כוחן מללכת, על כן היו צריכין לברכה מיוחדת לתוספת כח, וזה לשונו:

'ובאו כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו ה' אחד, ברוך הנותן ליעף כח'. ופתחו וענו - שבני ישראל פתחו בקבלת עול מלכותו יתברך, כדאיתא ביאתן למדבר סיני היתה בתשובה, שזאת היתה הלקיחה הראשונה מצד בני ישראל להקב"ה, ואיתא יומא קמא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא, והלא כתיב ואשא אתכם על כנפי נשרים ומה היתה חולשתם. אלא על פי מה דאיתא גבי ריש לקיש ושוור לירדנא וכו' אמר ליה חילך לאורייתא וכו' קביל עליה בעי למיהדר לאתווי מאניה ולא מצי הדר וכו', היינו

עובד הוא אבי ישי אבי דוד

העניין של מסירות נפש אצל רות וההקרבה עבור התורה היה ניכר גם אחרי כן, כשכבר זכתה להינשא לבועז נשיא ישראל וראש הסנהדרין ונולד לה בנה עובד, והנה כתוב (ד, טו) "ותקח נעמי את הילד וַתְּשִׁתְּהוּ בחיקה ותהי לו לאומנת", וקשה הדבר, הרי עובד היה בן יחיד לאמו, הוא נולד לה לרות אחר כל הטלטולים והמסעות שעברה עד שזכתה להתקבל אל העם היהודי.

ועוד יותר מכך, הרי איתא בחז"ל (מדרש זוטא רות ד, שבעז מת באותו הלילה שנשא אותה, ונמצא שהוכתה רות פעמיים, ועתה נשארה אלמנה בודדה זה הפעם השנייה, הלא לכאורה הייתה צריכה להתמסר בעצמה לגדל את בנה הרך שנולד לה זה עתה, ולמצוא נחמה פורתא בעולל זה ולהתעודד בו מיגונה המר, למה זה אם כן מסרה רות את בנה לנעמי שתגדלוה ושתהיה לו לאומנת?

אלא יש לומר, כי רות, לגודל צדקותה ויראת ה' שפיעמה בקרבה, חרדה ביותר לחינוכו הטהור של בנה הקטן, וברצונה הכביר שיתגדל הילד לאילנא רברבא בדרך ישראל סבא, שיערה שאין זה ביכולתה לגדל את הילד, ולמרות שכבר קיבלה עליה זה עתה את עול התורה והמצוות באמת ובתמים, מכל מקום הרגישה שעדיין חסר לה את מסורת האבות.

שבידוע ישנם הרבה עניינים ופרטים שונים שכל אחד שמתחנך על מבועי התורה אין צריך אפילו ללמדו, הוא יונק זאת עם חלב אמו - 'תורת אמן', הוא רואה וסופג את ההנהגות וההליכות שרואה בבית הוריו וכך הוא ממשיך לנהוג בעצמו, אבל רות שלא זכתה לזה ופשוט שמבית אביה לא ידעה את אלו ההנהגות והמסורות, לכן בחפצה האדיר שבנה הקטן יתגדל על ברכי מי שיודע להנחיל את

שמחמת לקיחתו לתורה היה זה, וכמו כן בישראל מאחר שקבלו עליהם עול תורה היה להם חולשא דאורחא.

מסורת הדורות, מסרה את בנה יחידה ומחמד נפשה לנעמי, בת קדושים וטהורים, שתהיה לו לאומנת ותגדלו לתורה ולתעודה על כל פרטיה ודקדוקיה.

מכל האמור נמצא, שאין כל פלא בכך שזכתה רות לשכר הגדול והעצום לראות עולמה בחייה ולהיות אמה של מלכות בית דוד, וכדאיתא בגמרא (בבא בתרא זא:), "רות המואביה ראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מלכים א ב, יט) 'וישם כסא לאם המלך' ואמר ר' אלעזר לאמה של מלכות". בשכר המסירות נפש להשם ולתורתו.

